

BORBA PSA I VEPRA, rimska plastika iz Murse, poč. III. st. Zagreb, Arheološki muzej

noričko-panonskim volutnim ornamentom, oružje, šljemovi, brončane i keramičke posude, te različiti predmeti dnevne upotrebe; terra sigillata s toga terena odražava djelatnost lončarskih centara u Galiji i Germaniji. Domaće potrebe djelomično je podmirivao ceh obrtnika koji su obrađivali kamen; jedan je od njih poznat i po imenu (Asklepijad). — Na lok. *Bijelo brdo*, uz ostatke ranijih arheol. razdoblja, otkrivena je ranosrednjovj. slavenska nekropola, osobito značajne bjelobrdske kulture (X–XII. st.). Srednjovj. naselje (*Ezech*) nalazilo se na području Tvrde (nalaz sljepoočnica); 1196. ono pripada opatiji Cikador. U XIV. i XV. st. u posjedu je Korogya, Rozgonyja i Čupora, a od 1493. Gereba. Prijelaz preko Drave osiguravao je kaštel. — God. 1526–1687, za turske vlasti, O. je imao orijentalne značajke; prema opisima putopisaca zna se da se u to doba dijelio na kaštel, varoš i podgrađe, koji su bili povezani u urbanističku cjelinu. Varoš i podgrađe su također bili utvrđeni zidovima, bastionima i opkopima, odnosno palisadama. Uz kaštel blizu Drave nalazila se Sulejman-hanova džamija, a u varoši (koja je, kao i kaštel, bila na području Tvrde) isticala se džamija Kasim-paše (1558) s njegovim turbetom. Iz podgrađa (izvan kojega je bilo poznato vašarište) prilazilo se čuvenu Sulejmanovu mostu od hrastovine (1566), koji je vodio do Darde, služeći za vojne potrebe i promet. — Nakon oslobođenja od Turaka Beckers je po planovima M. Goscaua (oko 1712–21) na mjestu Tvrde planski izgradio moderniziranu tvrđavu (u koju je uklopljen dio tur. utvrde) s jakim zidinama i s 8 bastiona, te s Kronenwerkom (Krunskom utvrdom) na lijevoj obali Drave. I zidine te tvrđave porušene su poslije 1923; preostala je jedino Porta aquatica (Vodena kapija) s Vodenim tornjem.

Tvrda je, s nizom vojnih, civilnih i crkv. zgrada, djelomično očuvala barokni izgled. Tu su oko četverokutnoga gl. trga zgrade magistrata (1702, sada Muzej Slavonije), Glavne straže s tornjem i arkadama prema trgu (1709) te Glavne komande s atlantima na portalu i arkadama u dvorištu (1726). Usred trga su monumentalni kužni pil Sv. Trojstva (podignut 1730. na spomen »pestis Syriensis«, dopunjen skulpturama 1784) i fontana (1761). Među ostalim zgradama ističu se: bivše sjedište isusovaca (1719), kuće Plemić i Janković, niz dobro proporcioniranih vojarna s arkadnim trijemovima i franjevački samostan (u njemu ima slika i crkv. ruha iz XVIII. i XIX. st., gotička kadionica, kalež s emajlnim sličicama iz 1740, bogata knjižnica s dvjema inkunabulama). Na mjestu Sulejman-hanove džamije franjevci su podigli crkvu Sv. Križa (1709–32); u njoj je na gl. oltaru (rad bečkih majstora J. K. Dilla i M. Lindnera, 1726) smješten kip Marije Jud (XV. st.). U Tvrđi je i župna crkva Sv. Mihovila s dva zvonika na glavnome pročelju i kriptom. Podignuli su je (1725–48) isusovci nedaleko od mjesta Kasim-pašine džamije; u njoj se nalazi niz baroknih oltara (na glavnome je Römerova slika), propovjedaonica, slike iz XVIII. i XIX. st., kaleži (jedan iz 1722, drugi s emajlnim sličicama), kandiolo (Giergi, 1818). Pred crkvom je stajao kip Sv. Ivana Nepomuka. — U

Donjemu gradu, naselju obrtnika i trgovaca, ističu se kuće Aksmanović (1791) i Mesarović (obje s rešetkama od kovana željeza na prozorima), kuća Kragujević (oko 1760) s trijemom prema trgu na kojemu je kapela Sv. Roka (1742–44) i Marijin kip (1757), župna crkva Sv. Marije (sred. XVIII. st.), parohijska crkva Uspenija Bogorodice iz 1743–56. s ikonostasom J. Halkozovića iz 1762 (porušena u II. svj. r.). — U *Novome gradu*, uz Streljanu (osn. 1784), gdje je bio park, podigao je P. Pejačević bunar (1898–1903, secesija). — U *Gornjemu gradu*, koji se naglo razvi-

TORZO MERKURA, II. st. Osijek, Muzej Slavonije

